

КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Дударець Р.М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінальної юстиції
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ

УДК 343.985.343.341
DOI 10.32782/2663-5666.2024.3.7

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ СТВОРЕНИХ НЕПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ ВОЄНІЗОВАНИХ АБО ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ

Вступ. З початку збройного конфлікту на Сході України та проведення антитерористичної операції набуло актуальності виявлення й розслідування фактів створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. Такі дії визначено в законодавстві України як злочин, передбачений ст. 260 Кримінального кодексу (КК) України. За офіційними статистичними даними, в державі щорічно реєструють кількості учинених злочинів цього виду. На територіях з активним сепаратистським рухом були сформовані та озброєні загони «Армія Південного Сходу», «Луганська гвардія», «Російська православна армія», «Народне ополчення Донбасу», батальйони «Сомалі», «Витязь», «Восток», «Русь», «Призрак», що належать до НЗФ. Вони сформовані за структурою та за типом підрозділів і військових частин: бригади, взводи, роти, батальйони. Якщо наявна можливість і спомогає бойова обстановка, у організації таких парамілітарних угруповань може бути представлена структура з декількох родів військ, а саме артилерія, танкові війська, та протиповітряна оборона [1]. Згодом, коли окремі сутички переросли в повномасштабні бойові дії, загони об'єдналися в достатньо великі формування чисельністю 500–600 осіб для виконання масштабних і складних бойових завдань. У цих умовах тактика дій бойовиків наблизилася до дій регулярних військ [1, с. 136]. Широкомасштабна агресія рф знову ж під приводом захисту населення тимчасово окупованих частин Луганської та Донецької областей (фейкові «народні» республіки) почалася вранці 24 лютого 2022 року, і стала проявом найжорстокішої агресії проти України та Українського народу [2, с. 520]. Міжнародний суд ООН 16 березня 2022 року прийняв рішення про тимчасові заходи, згідно з яким зобов'язав

рф припинити військові дії, які вона розпочала на території України. Крім того, щодо заяви постійного представника російської федерації при ООН про те, що «донецька народна республіка» та «луганська народна республіка» звернулися до російської федерації з проханням надати військову підтримку, Міжнародний суд ООН вказав, що рф також повинна забезпечити, щоби будь-які військові або нерегулярні збройні формування, які можуть керуватися або підтримуватися нею, а також будь-які організації та особи, які можуть зазнавати контролю чи керівництва з її боку, не вживали жодних кроків для сприяння цим військовим операціям [3]. Жодне із рішень світової спільноти рф виконане не було [2, с. 521].

В умовах суттєвого збільшення кількості матеріалів, що знаходяться у провадженні слідчих органів досудового розслідування Харківської, Донецької, Луганської та інших областей України, нагальними є дослідження елементів криміналістичної характеристики створених не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. Першим і основним структурним елементом інформаційно-пізнавальної моделі будь-якої криміналістичної методики є криміналістична характеристика кримінального правопорушення, яка є серцевиною її ретроспективного рівня. Однак, одним із дискусійних питань теорії криміналістичної характеристики є питання про склад елементів такого поняття [4, с.].

Стан дослідження. На сучасному етапі немає єдиного підходу щодо виокремлення елементів криміналістичної характеристики створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань передбачено до статті 260 КК України. Предметом наукової розвідки українських вчених-криміналістів було

питання суті, змісту, структури та значення криміналістичної характеристики окремих видів кримінальних правопорушень. Даній проблематиці у своїх працях приділяли увагу: А. О. Антошук, Л. І. Аркуша, В. П. Бахін, А. Ф. Волобуєв, Д. П. Гаращук, І. В. Гора, В. А. Журавель, С. О. Книженко, І. І. Когутич, В. С. Кузьмічов, В. Г. Лукашевич, Б. Є Лук'янчиков, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк, Д. П. Таращук, О. В. Таран, В. В. Тіщенко, Ю. М. Туровець, С. С. Чернявський, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітько, В. В. Юсупов та ін. та інші.

Мета дослідження. Встановити типові елементи криміналістичної характеристики створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань передбачено до статті 260 КК України та розглянули їх особливості.

Виклад основного матеріалу. Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань передбачено у статті 260 КК України, розміщеній у розділі IX (Злочини проти громадської безпеки) Особливої частини. Злочини, норми яких розміщені в зазначеному розділі цього Кодексу, посягають на стан захищеності суспільства від різноманітних джерел підвищеної небезпеки, спричиняють загибель людей або інші тяжкі наслідки (створюють загрозу настання таких наслідків) для невизначеного кола людей, усього суспільства [5, с. 51]. Як і будь-яка система, криміналістична характеристика має взаємопов'язані між собою складові елементи. Криміналістичний аспект характеристики злочинів підпорядкований завданням доказування, а тому структура криміналістичної характеристики вибудовується залежно від обставин, які належать до предмета доказування, її елементів складу злочину, передбачених відповідними статтями КК України [6, с. 241]. Щодо такого елемента криміналістичної характеристики як *предмет злочинного посягання* даного виду злочинів, визначити складно, а тому виходячи з кримінально-правової категорії об'єкту злочину, пов'язаного з безпечними умовами діяльності держави, життєдайністю суспільства, працюванням установ, організацій, підприємств, життям та здоров'ям людей, на наше переконання, доцільно говорити не про предмет злочинного посягання як про елемент криміналістичної характеристики, а про об'єкт злочину як кримінально-правову категорію [7, с. 47].

Механізм створення не передбачених законом збройних або воєнізованих формувань, на

погляд низки вітчизняних науковців у більшості випадків значно не відрізняється від створення організованого злочинного угруповання. Спочатку створюють декілька розрізнених угруповань від десяти до декількох десятків осіб оснащуючи різною стрілецькою зброєю. Пізніше, якщо не проведено ніяких активних дій щодо роззброєння таких угруповань, їх чисельність вагомо збільшується, здійснюється централізація управління, створюють запаси озброєння і боєприпасів, облаштовуються райони базування, з'являється важка зброя та бойова техніка. На початковій стадії централізації управління НЗФ ватажки організують навчально-бойову підготовку особового складу розвиваючи навички та вміння для диверсійної справи, навчають виживанню в особливих умовах, вогневої підготовки, маскування, пропагандистську справу серед місцевого населення. [1, с. 132–135]. З криміналістичної точки зору спосіб учинення такого злочину як створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань можливо досліджувати як типовий спосіб підготовки до вчинення злочину або як ключове діяння, що визначає об'єктивну сторону злочину, частини 1, 2 ст. 260 КК України. Керівництво не передбаченими законом воєнізованими або збройними формуваннями або їхніми структурними підрозділами здійснюють шляхом визначення тактики діяльності вже створеного формування. Крім створення та керівництва, до способів учинення аналізованого злочину належать також участь у їх складі в нападі на підприємства, установи, організації чи на громадян; фінансування злочинної діяльності, постачання зброї, боєприпасів, вибухових речовин чи військової техніки тощо. Спосіб учинення злочину в широкому значенні охоплює також діяльність з протидії розслідуванню як сукупність дій, спрямованих на перешкоджання законній діяльності уповноважених органів досудового розслідування. Спосіб вчинення злочину – не просто сума або будь-який комплекс поведінкових актів, а цілісна структура поведінки, що є певною системою [8, с. 5].

За результатами опитування слідчих Національної поліції України встановлено, що найрозповсюдженішими способами вчинення досліджуваного злочину є: об'єднання зусиль співників з розподілом обов'язків – (30,3%); перебування у складі воєнізованого незаконного формування – (24,9%); забезпечення належного рівня організованості – (23,8%); підшукування осіб для співучасті – (20%); накреслення плану

наступних дій та способів виконання – (18,4%); вчинення кримінальних правопорушень перебуваючи у складі незаконного формування – (17,8%); на переконання (44,9%) слідчих, усі вказані способи відносяться до способів створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань.

Типовими способами вчинення злочинної діяльності НЗФ є безпосереднє ведення бойових дій, що свідчить про значний рівень підготовленості. До такої діяльності належать: військові дії проти ЗСУ відмова від прямих зіткнень, які переважають у силі; утримання займаних позицій, територій протягом тривалого часу; знання місцевості та вміле використання темного часу доби; вправна маневреність загонів; тісний зв'язок з місцевим населенням, наявність ретельної розвідки та планування заходів, раптовість та прихованість дій, продумане застосування військових ходів, злагодженість у діях бойовиків через тісну взаємодію при вчиненні злочинних «акцій», орієнтація на виснаження сил правопорядку та ЗСУ інформаційно-психологічна підтримка їхньої діяльності [9, с. 51]. Вагому небезпеку для військ ЗСУ становлять снайпери, використовуючи снайперське спорядження та озброєння вони ретельно обирають позиції для обстрілів, позбавляючи можливості військовослужбовців ЗСУ вільно переміщатися по позиціях провокуючи невпевненість та нервозність. Для завдання раптового вогневого ураження силам правопорядку НЗФ успішно використовують снайперські групи, до яких можуть входити 4–6 снайперів і розрахунок єдиного кулемета (типу ПКМ). НЗФ дедалі частіше вдаються до тактики дій, що тримає противника в напруженні. Їхньою метою є не стільки перевірка стійкості блокпостів й опорних пунктів, скільки постійне їх виснаження і підлив бойового духу особового складу [7]. Ще одним поширеним способом злочинних дій бойовиків є терористична діяльність, під час якої вдаються до різних за масштабом терористичних актів, що чинять потужний психологічний вплив на сили правопорядку та місцеве населення. Для досягнення своїх злочинних цілей НЗФ можуть вдаватися до захоплення заручників, шантажу та погроз. Захоплених у полон військовослужбовців ЗСУ, співробітників сил правопорядку, а також заручників використовують для подальшого обміну на «своїх» людей, зокрема тих із них, які є небезпечними кримінальними злочинцями, а не полоненими, або заради отримання викупу [9, с. 52].

Сполучною ланкою між елементами криміналістичної характеристики є *особа злочинця*. Її дослідження надає можливість встановити вік, стать, громадянство, освіту, соціальний статус, рід занять, рівень підготовки для активної участі в діяльності незаконні збройні формування (НЗФ), а також визначити інші елементи – спосіб вчинення злочину, слідову картину, мотив і мету злочинних дій цієї особи, що має важливе значення для розробки основ методики розслідування створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. За результатами вивчення та узагальнення 120 матеріалів кримінальних проваджень щодо вчинення злочину, передбаченого статтею 260 КК України «Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань» встановили, що НЗФ мають чітку структуру за прикладом армійської: поділяються на відділення, роти, батальйони, полки, окремі групи, підрозділи медичного та господарського забезпечення, ремонтно-технічні, навчальні, тренувальні підрозділи та інші, в яких їх учасники були розподілені за штатним розписом та посадами, у тому числі керівними: начальники штабів, командири рот, батальйонів і т.д., а також їх заступники.

Притягнуті до кримінальної відповідальності особи вчиняли в складі НЗФ наступні конкретні дії: чергували зі зброєю на блокпостах та в інших місцях – (62%); будували бліндажі, інші укріплення, копали окопи – (18%); підносили бойовикам спорядження, їжу, медикаменти – (8%); здобували продукти харчування, медикаменти, інші предмети для учасників НЗФ – (8%); доглядали за пораненими – (5%); спостерігали за місцями можливої появи військовослужбовців ЗСУ, працівників поліції, їх пересуванням – (5%); опікувалися заручниками – (2%); виконували інші передбачені статтею 260 КК України злочинні дії (показували бойовикам будинки працівників правоохоронних органів, були провідниками, вели агітацію за вступ у формування тощо) – (56%). Лише 2% засуджених були організаторами й керівниками НЗФ. Насправді їх повинно бути незрівнянно більше: імена багатьох з них добре відомі, але, на жаль, вони наразі перебувають поки що поза зоною досяжності для правосуддя. Члени НЗФ ніколи не діють самостійно – обов'язковою є участь організаторів, співвиконавців, а можливо, й пособників. Найактивнішими учасниками НЗФ є особи, які раніше вчиняли інші тяжкі й особливо тяжкі злочини (бандитизм, викрадення людей, убивства).

У зв'язку із цим заява учасників НЗФ про те, що вони діяли самостійно, у більшості випадків є неправдивою [7, с. 146].

З-поміж типових ознак особи злочинця аналізованої категорії слід виокремити та дослідити такі ознаки за: статтю, віком, громадянством, місцем проживання, освітою, зайнятістю, військовою підготовкою, мотивацією.

За підсумками анкетування 185 слідчих Національної поліції України (НП) з питань провадження розслідування створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (стаття 260 КК України) встановили, що узагальненою характеристикою особи злочинця є чоловіки 97,8%, а жінки 2,2%; віком 26-40 років (58,4%), від 19 до 25 років (28%), від 41 до 55 років лише 5,4%, від 55 і старше взагалі 2,2%. У переважній більшості безробітних 69,7% та тимчасово непрацюючих 30,3%. Такі особи мають середню освіту 65,4% та незакінчену середню освіту 19,5, в той же час як вищу освіту мають лише 11,3%, та незакінчену вищу 3, 8% [7, с. 253].

Отже, це особа чоловічої статі віком від 26-ти до 40 років, громадянин РФ та України, мешканець обласного центру або міста обласного значення, який має середню освіту, не працює, пройшов військову й іншу підготовку в спеціальних диверсійно-терористичних навчальних центрах, зокрема за межами України. Така особа має агресивно-насильницьку, політичну або ідейно-релігійну мотивацію. У низці випадків злочинці керуються не одним, а кількома мотивами.

Майже 25% учасників НЗФ пройшли військову та іншу підготовку в спеціальних (диверсійно-терористичних) навчальних центрах (таборах), зокрема тих, що розміщені за межами України. Зокрема, прокуратура Новоайдарського району Луганської області провела досудове розслідування та направила до суду обвинувальний акт стосовно учасника НЗФ підрозділу «Народна дружина» терористичної організації «ЛНР» за ознаками злочинів, передбачених частиною 2 статті 260 КК України), частиною 1 статті 263 КК України. Встановлено, що в період з липня до грудня 2014 року підозрюваний здійснював патрулювання в м. Луганську, брав участь у бойових діях проти Збройних сил України, а також проходив місячну підготовку в розвідувальній школі на території колишнього Луганського військового авіаційного училища штурманів [10].

Також в більшій частині випадків *мотивацію* не виявлено, можливо із-за того, що в мате-

ріалах кримінальних проваджень були зафіксовані лише найбільш яскраві її прояви. Стосовно 77% засуджених не встановлена чітко їх мотивація дій. Для частини злочинців встановлені не один, а два й більше характерні мотиви їхньої діяльності. Щодо найбільш розповсюдженої мотивації характерної для такої категорії осіб злочинців за ст. 260 КК України, відноситься суцільно політичний мотив, що пов'язаний з наміром насильницької зміни законних органів влади, відокремлення від України й утвердження антиконституційного ладу, за вивченими матеріалами кримінальних проваджень встановлено 9% випадків. Така мотивація є набагато поширенішою, так як керівники та організатори не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, у переважній більшості, ухиляються від кримінальної відповідальності. Істотним є і той факт, що ця мотивація, яка є особливо небезпечною, ретельно приховується. Виявлені і такі мотиви дій злочинців даної категорії злочинів: користь – 2%; конформізм («підкорення рішенню більшості або авторитету») – 3%; участь у злочинах НЗФ під впливом погроз, через примусові заходи з боку бойовиків та керівників НЗФ – 3%. У низці випадків окремі учасники НЗФ керувалися мотивом помсти за загиблих під час збройного конфлікту родичів, зруйноване житло, прагнули ухилитися від відповідальності за раніше вчинені злочини. Усі злочинці досліджуваної категорії злочинів мають агресивно-насильницьку мотивацію. У матеріалах кримінальних проваджень її констатують не завжди, проте заперечувати її наявність недоцільно. Особи які вступають до не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, протизаконно беруть зброю до рук, що призначена для ураження та знищення інших людей. У контексті досліджуваної категорії злочинів до політичної мотивації можливо віднести і ідейно-релігійну (18%). Шовінізм, націоналізм відстоюють політичні цілі реалізуючи політичні цілі через прагнення до повалення легітимності органів влади, перегляду цілісності державних кордонів та створення псевдодержавних утворень на «чистій, істинній вірі». Це чиста геополітика, а не якісь там абстрактні спори богословів про догми «істинної» віри. Релігійні підстави є одночасно й мотивацією дій, і фактором легітимації крайнього ступеня насильства.

Основними каналами озброєння НЗФ вступають: рф та її посібники, що фінансує діяльність НЗФ, захоплення зброї у ЗСУ та сил правопорядку, вилучення зброї в охоронних

структур та населення. У протиправній діяльності НЗФ застосовують мінно-вибухові загородження. Такі загородження несуть надзвичайну небезпеку, так як їх застосування не обмежитися ні часом, ні місцевістю, ні масштабами. В переважній більшості застосовують міни російського, радянського та українського виробництва (протипіхотні, протитанкові). А також орудують саморобними фугасами, гранатами, запалами які встановлюють за допомогою розтяжок. На автодорогах встановлюють міни і фугаси для ураження живої сили, техніки, або встановлюють комбіновані [1, с. 141]. Через неконтрольовані ділянки кордону України виникають можливості переправлення найманців, організації каналів фінансування під виглядом гуманітарної допомоги, здійснення постачання озброєння, боєприпасів, військової техніки та матеріальних засобів [9]. Саме тому не передбачені законом воєнізовані або збройні формування за ступенем охоплення територій можуть мати як регіональний, так і міжрегіональний рівень, виходити за межі національних кордонів і набувати транснаціонального характеру. На сьогодні, після повномасштабного вторгнення РФ на територію України є підстави виокремити найбільш вразливі для створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань регіони України приміром у Закарпатській області, сепаратистські настрої підтримує Угорщина, яка вважає ці території споконвічно угорськими [11]. «Угорщина відкрито заявляє про свою співпрацю з РФ. Більш того, вона була попереджена Путіним заздалегідь про те, що будуть напади на нашу країну... Вона чомусь вважала, що зможе забрати свою частину території. Цього не буде ніколи.» – заявив Олексій Данілов 2 травня 2022 р. [12] Львівська область – зона геополітичних інтересів Польщі. Також ситуація ускладнюється наявністю поблизу Одеської області призупинених, однак не вирішених конфліктів, наприклад, у Придністров'ї.

Специфічні соціальні умови, що детермінують злочинність в окремому регіоні, формуються, зокрема, під впливом національного (етнічного) фактора. Його слід враховувати як на макрорівні, наприклад, під час великомасштабних заходів щодо усунення (блокування, нейтралізації) причин та умов вчинення злочинів, так і на мікрорівні (врахування особливостей національного менталітету, специфіки етнопсихології, місцевих звичаїв, традицій під час проведення оперативно-розшукових заходів, формування й перевірки слідчих версій, здійснення

процесуальних дій тощо), у процесі реалізації антикримінальної стратегії [7, с. 72].

Підвищений інтерес зумовлює *слідова картина* створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. Наявність належно встановлених і зафіксованих відображень, залишених під час вчинення цього злочину, сприяє з'ясуванню його способу, вказує на окремі характеристики особи злочинця, а в низці випадків – надає можливість її швидкої ідентифікації, встановлення місця знаходження й затримання для притягнення цієї особи до кримінальної відповідальності [13, с. 218]. Слідова картина це своєрідний орієнтир для напрямів розслідування, практичний інструмент криміналістичної характеристики. Слідова картина таких однорідних злочинів, учинених в одному або прилеглих один до одного районах (регіонах); ідеальні та матеріальні сліди одних і тих самих злочинців, виявлені на різних місцях; сліди застосування одних і тих самих способів протидії розкриттю та розслідуванню злочинів, сукупність одних і тих самих прийомів дій злочинців; сліди викрадення подібних за структурою предметів, цінностей, документів; схожі зовнішні ознаки декількох злочинців, що відобразилися у свідомості потерпілих і свідків під час розслідування різних злочинів; ознаки матеріального фінансування злочинної організації [14, с. 8–9]. Доцільно відмітити, що є сліди, які є загальними, незалежно від способу вчинення аналізованого злочину. Перш за все до них відноситься оснащення членів не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань спорядженням (взуттям, формою, нашивками, стрічками, прапорами, іншими знаками розрізнення), що показує належність формування до відповідного табору або підрозділу тощо.

Характерною ознакою створення збройних формувань чи участь у їх діяльності є наявність зброї, незалежно від виду (вогнепальна або холодна, автоматична або неавтоматична, рухома, переносна, тощо) та факту її застосування. НЗФ використовують транспорт із відповідним маркуванням військової техніки та озброєння різного виду. Їх використання залишає сліди в навколишній обстановці (відбитки гусениць, коліс військової техніки, відстріляних гільз, упаковок та ящиків від набоїв та ін.). Зброя і набої які не застосовувалися і наявні в осіб також можуть свідчити про участь у не передбаченому законом військовому, збройному формуванні, можливо, під час чергування на блокпостах. Як речовий доказ при досудовому розслідуванні

досліджуваного злочину важливе значення мають документи (фотознімки, військові білети, посвідчення особи, видане незаконним формуванням, підроблені паспорти, списки осіб, які проходять військову підготовку чи знаходяться в тренувальному таборі або в іншому місці; відомості щодо отримання спорядження, коштів чи інструкцій; платіжні доручення, накладні що підтверджують утримання та фінансування не передбачених законом формувань, матеріали, отримані оперативними підрозділами, тощо). Нині важливим джерелом інформації є соціальні мережі не лише для широкого загалу, а й для засобів масової інформації, правоохоронних органів. Значний обсяг відомостей можна отримати із соціальних мереж завдяки фотографіям, які підтверджують наявність центрів підготовки не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, склад їхніх учасників, допомагають визначити керівників, підбурювачів, пособників та осіб, які фінансують ці формування, умови й місце перебування, озброєння, символіку, участь у бойових діях на території України, вчинення цими особами інших злочинів, зокрема тих, про які ще не було відомо органам досудового розслідування, тощо [7, с. 78].

За результатами проведеного опитування слідчих НПУ встановили, що до типової матеріально-слідової картини під час створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань належать: вибухові пристрої, зброя, набої, – (64,9%); військова техніка – (50,3%); засоби зв'язку – (44,9%); військове спорядження та документи, які підтверджують створення НЗФ (списки та відомості, платіжні доручення, тощо), – по (35,1%); транспорт – (33,5%); буклети, плакати, література, листівки, – (24,9%); перебування на місці дислокації (у тирі або на стрільбищі, на плацу, наявність тренажерів, манекенів, тощо) – (20%); макети вибухових пристроїв, зброї, набоїв, – (10,2%); на думку (24,9%) слідчих, до матеріальної слідової картини досліджуваного злочину припадають усі перелічені варіанти.

Ідеальна слідова картина під час створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань – це показання учасників кримінального провадження (потерпілі, свідки, підозрювані) оскільки злочинна подія загалом та окремі її складові (час, місце, спосіб та інші обставини), безсумнівно, сприймаються ними особисто та зберігаються в їхній пам'яті, що мають значення для встановлення окремих елементів криміналістичної характеристики та

події злочину й інших обставин які підлягають доказуванню, відповідно до частини 1 статті 91 КПК України [15].

Між усіма розглянутими елементами криміналістичної характеристики створених не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань наявні усталені кореляційні зв'язки. Визначення одного з елементів криміналістичної характеристики дає змогу прогнозувати наявність і зміст інших її елементів, що суттєво спрощує їх встановлення, фіксацію та використання під час досудового розслідування [7, с. 73]. Ми вважаємо, що до основних елементів криміналістичної характеристики створених не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань доцільно віднести спосіб учинення злочину, слідову картину, особу злочинця, мотив та мету вчинення злочину, що знаходяться у кореляційній взаємозалежності та зумовлюють особливості розслідування цього виду злочину.

Висновки. До системи дій способу вчинення даного виду злочину відносяться: *спосіб підготовки до вчинення злочину* (створення розрізаних угруповань від десяти та кілька десятків які оснащують спорядженням та зброєю, а потім здійснюють: централізацію управління та облаштування райони базування, накопичення запасів озброєння, боєприпасів, важкої техніки, проводять навчально-бойову підготовку особового складу.); *керівництво не передбаченими законом воєнізованими або збройними формуваннями* (при визначенні тактики діяльності вже створеного формування, проводиться керівництво як самим формуванням так і його структурними підрозділами); *вчинення злочинів проти громадської безпеки та громадського порядку* (напад на підприємства, установи, організації, громадян, інші кримінальні правопорушення); *фінансування такої діяльності* (постачання зброї, вибухових речовин, боєприпасів, амуніції, військової техніки тощо); *протидія розслідуванню* (сукупність дій, спрямованих на перешкодження досудовому розслідуванню досліджуваного злочину).

Переважно, типовими слідами у створенні не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань є: *матеріальні* у вигляді речових доказів, які виявлені у злочинців у схованках: гранати, боєприпаси, автоматична зброя, камуфляжний одяг, засоби мобільного зв'язку; медичні аптечки з препаратами, наркотичні засоби, інші речі (маскувальні халати, каремати, спальні мішки, сухе пальне, металеві кружки, тощо); *ідеальні сліди*

відображення у свідомості осіб, які мають відношення до розслідуваної злочинної події.

Об'єднуючою ланкою серед типових елементів криміналістичної характеристики є особа злочинця. Її вивчення дає можливість дослідити інші елементи. Розглядаючи один елемент з системи кримінального правопорушення, можливо отримати знання і про окремі інші елементи, і в кінцевому результаті розкрити кримінально-протиправне діяння. Ми встановили типові елементи криміналістичної характеристики створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань та розглянули їх криміналістично значущі ознаки. До елементів криміналістичної характеристики досліджуваних злочинів доцільно віднести: спосіб вчинення злочину, типову слідову картину, особу злочинця, мотиви й мету вчинення злочину, які знаходяться у взаємозалежності та визначають характер й особливості його розслідування.

Встановлені типові елементи криміналістичної характеристики аналізованого виду злочину мають важливе значення для розробки основ методики його розслідування, а також надають можливість більш ефективно виявляти та розслідувати створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Серватюк В. М., Поліщук М. М. Структура незаконних збройних формувань та особливості їхньої тактики дій на південному сході України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 1 (63). С. 131–146. (Серія «Військові та технічні науки»).
2. Iryna Hloviuk, Viktor Zavtur The Challenges and Opportunities in Law: Ukrainian Case under the Conditions of War, : monograph. Kraków, 2023 pp. URL: 517–633 <https://doi.org/10.12797/9788381388887.06>
3. Allegations of genocide under the Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (Ukraine v. Russian Federation, 16 march 2022)

Дударець Р.М. ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ СТВОРЕНИХ НЕПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ ВОЄНІЗОВАНИХ АБО ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ

У статті на основі аналізу наукових джерел, результатів анкетування слідчих Національної поліції України, на підставі вивчених матеріалів кримінальних проваджень з питань розслідування створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (стаття 260 КК України) встановили типові елементи криміналістичної характеристики та розглянули їх особливості. До елементів криміналістичної характеристики досліджуваних злочинів доцільно віднести: спосіб вчинення злочину, типову слідову картину, особу злочинця, мотиви й мету вчинення злочину, які знаходяться у причинній взаємозалежності та визначають характер й особливості його розслідування.

Переважно, типовими слідами у створенні не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань є: матеріальні сліди у вигляді речових доказів, які виявлені у злочинців у схованках: гранати, боєприпаси, автоматична зброя, камуфляжний одяг, засоби мобільного зв'язку; медичні аптечки з препаратами, наркотичні засоби, інші речі (маскувальні халати, каремати, спальні мішки, сухе пальне, металеві кружки, тощо); ідеальні сліди відображення у свідомості осіб, які мають відношення до розслідуваної злочинної події.

4. Кравчук О.В. Поняття криміналістичної характеристики злочинів. *Університетські і наукові записки*. 2009. № 3 (31). С. 201–205.

5. Соколовський В. Л. Об'єкт злочинів проти громадської безпеки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 4. Т. 3. С. 49–52. URL: http://www.lj.kherson.ua/2015/pravo04/part_3/13.pdf.

6. Криміналістика: питання і відповіді : навч. посіб. / [А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, Я. В. Кузьмічов та ін.]. Київ : Центр учб. літ., 2011. 280 с.

7. Дударець Р. М. Розслідування створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2020. 269 с.

8. Зав'ялов С. М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ : НАВСУ, 2005. 23 с.

9. Колянда В. В., Дробаха Г. А., Неклонський І. М. Оцінка типового складу, структури та тактики дій незаконного збройного формування у межах спеціальної операції з його знешкодження за участю Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2017. № 1 (60). С. 46–56.

10. На Луганщині судитимуть учасника незаконного збройного формування. *Генеральна прокуратура України* : [офіц. веб-портал]. URL: <https://lug.gp.gov.ua/ua/index.html>.

11. Врегулювання збройного конфлікту всередині держави, типологія збройних конфліктів, угруповання НГУ, інформаційно-психологічна безпека : звіт про НДР / кер. О. В. Лавніченко; викон. С. О. Годлевський. Харків, 2016. 71 с.

12. Чому в Угорщині така політика щодо України і чи можна її змінити. *BBC NEWS Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62472746>

13. Дударець Р. М. Слідова картина як елемент криміналістичної характеристики створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2017. Вип. 3 (79). С. 217–224.

14. Бобрик К. Ю. Методика розслідування створення злочинної організації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2015. 19 с.

15. Загенацький Д. В. Ідеальні сліди в криміналістиці (техніко-криміналістичні та тактичні прийоми їх актуалізації) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2008. 20 с.

Акцентовано, що сполучною ланкою між типовими елементами криміналістичної характеристики є особа злочинця. Її дослідження дає можливість вивчити інші елементи. Пізнаючи один елемент системи кримінального правопорушення, можеш здобути знання і про деякі інші елементи, в кінцевому підсумку розкрити кримінальне протиправне діяння.

Узагальнення емпіричних матеріалів у вигляді систематизованого опису типових криміналістично значущих ознак має важливе значення для ефективного виявлення та розслідування створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань.

Ключові слова: криміналістичні ознаки, особа злочинця, мотив, мета вчинення злочину, непередбачені законом формування, матеріальні сліди, ідеальні сліди, слідова картина.

Dudarets R.M. THE PECULIARITY OF THE ELEMENTS OF THE FORENSIC CHARACTERISTICS OF THE CREATED PARAMILITARY OR ARMED FORMATIONS NOT FORESEEN BY THE LAW

In the article, based on the analysis of scientific sources, the results of the questionnaire of the investigators of the National Police of Ukraine, on the basis of the studied materials of criminal proceedings on the investigation of the creation of paramilitary or armed formations not provided for by law (Article 260 of the Criminal Code of Ukraine), typical elements of forensic characteristics were established and their features were considered. Among the elements of the forensic characteristics of the investigated crimes, it is advisable to include: the way the crime was committed, a typical trace pattern, the identity of the criminal, the motives and purpose of the crime, which are causally interdependent and determine the nature and features of its investigation.

Mainly, typical traces in the creation of paramilitary or armed formations that are not provided for by law are: material traces in the form of physical evidence, which were found with criminals in hiding places: grenades, ammunition, automatic weapons, camouflage clothing, mobile communication devices; medical first-aid kits with drugs, narcotics, other things (masking gowns, sleeping bags, dry fuel, metal mugs, etc.); ideal traces of reflection in the minds of persons related to the investigated criminal event.

It is emphasized that the connecting link between the typical elements of forensic characteristics is the person of the criminal. Its study provides an opportunity to study other elements. Knowing one element of the criminal offense system, you can gain knowledge about some other elements, ultimately uncovering a criminal offense.

The generalization of empirical materials in the form of a systematic description of typical forensically significant features is important for the effective detection and investigation of the creation of paramilitary or armed formations that are not provided for by law.

Key words: forensic signs, the person of the criminal, motive, purpose of committing the crime, formations not foreseen by the law, material traces, ideal traces, trace pattern.